

SLOBODNO ZIDARSTVO I DRUŠTVENE OKOLNOSTI U ENGLESKOJ U 18. VEKU

Draga Braćo, 24. juna 6017. obeležena je važna godišnjica za Slobodno zidarstvo u Engleskoj, ali i za sve Slobodne zidare širom sveta: 300 godina od osnivanja „Majke Velike Lože“ – prve Velike Lože u svetu. U svetlu ovih događaja, dozvolite da vas upoznam sa nešto skraćenom verzijom prevođa Rada Brata iz Engleske Gilberta Dejnsa o ulozi koju je Slobodno zidarstvo imalo na društveni život Engleske i Velike Britanije tokom 18. veka.

Mnogo je knjiga napisano o društvenim okolnostima u Engleskoj tokom 18. veka kao i o Slobodnom Zidarstvu u to vreme, ali nije bilo ozbiljnijih pokušaja da se razmotre posledice koje su na ustrojstvo engleskog i britanskog društva toga doba imali uspostavljanje, razvoj i univerzalnost Masonerije, njena načela i vrednosti. Ovaj Rad je jedan takav pokušaj.

Da se podsetimo: od 13. veka, a verovatno i ranije, operativni zidari su se okupljali u Ložama – posebnim i privremenim prostorijama koje su se gradile uz građevinu koja se zidala. Početkom 18. veka preostalo je samo nekoliko udruženja operativnih zidara (poput onih u gradićima Aln-vik i Svovel), koji su se i dalje sastajali, najčešće u tavernama, i u kojima su, kako svedoče arhive ovih udruženja, uređivali odnose u preostalim udruženjima operativnih zidara.

U to vreme, u Londonu kao i u drugim engleskim gradovima, postojale su izolovane i međusobno nezavisne Lože Slobodnih zidara, koje su u velikoj većini, ako ne i u potpunosti, bile sastavljene od ljudi koji više nisu bili operativni zidari, već su se bavili spekulativnom i simboličkom Masonerijom. Poznato je da su članovi tih Loža bili Ser Robert Morej, škotski vojnik i državnik, osnivač i prvi predsednik Kraljevskog Društva, iniciran u Slobodno zidarstvo još 1641. godine u Njukaslu, kao i Elajas Ešmol, proslavljeni antikvar, političar, astrolog i alhemičar, koji je postao Slobodni zidar 1646. godine u gradu Vorington. Do 1717. godine ove pojedinačne spekulativne Lože bile su nezavisne od bilo koje centralne masonske vlasti. Na osnovu dokumenata iz tog vremena poznato da su i tada Obredi Slobodnog zidarstva izvođeni na veoma svečan i formalan način.

24. juna 1717. godine, na Dan Svetog Jovana Krstitelja, sastale su se četiri londonske Lože i dogovorile da uspostave Veliku Ložu, da izaberu prvog Velikog Majstora – Entoni Sejera, i dvojicu Velikih Nadzornika. Od 1721. godine, kada je za Velikog Majstora izabran Džon, drugi vojvoda od Montagjua, Prvom Velikom Ložom Engleske vladali su visoki predstavnici kraljevske porodice i plemstva. Tokom prvih šest godina, rad Velike Lože ograničio se na London, da bi već 1723. godine u Veliku Ložu bile

prihvaćene Lože iz Edgvera, Ektona, Ričmonda, a potom Bristola i Noriča. 1725. godine pod zaštitom Velike Lože radilo je oko 70 Loža sa oko 1400 Braće; 1731. godine broj Loža je porastao na 83, uključujući i engleske Lože u Gibraltaru, Lisabonu i Kalkuti, dok je broj Braće porastao na oko 2400; do 1740. godine broj Loža porastao je na 187.

1751. godine u Londonu je od strane šest Loža, od kojih nijedna nije bila pod jurisdikcijom Velike Lože Engleske, uspostavljena druga Velika Loža, koju su činili uglavnom Irci (u Irskoj je Velika Loža uspostavljena još 1725. godine) i koja je dobila naziv Velika Loža Drevnih Slobodnih Zidara Engleske. Ova Velika Loža imala je značajan rast članstva, s tim što su Braća ove Velike Lože u većoj meri pripadali nešto nižim društvenim slojevima od Braće koji su činili prvu Veliku Ložu Engleske. Na taj način su i Učenja Slobodnog zidarstva našla put do širih društvenih slojeva u Engleskoj.

Do 1775. godine ukupan broj Loža u obe Velike Lože iznosio je 578, da bi do kraja 18. veka taj broj porastao na 768 Loža. Od tih 768 Loža čak njih 271 su se nalazile van Engleske i Velsa, širom tadašnjih britanskih kolonija.

Zanimljiv je i uticaj Slobodnog zidarstva na vojsku toga doba, s obzirom da je pripadnost vojnika Bratstvu bila ne samo prećutno dozvoljena, već i snažno podržana. Krajem 18. veka, pod zaštitom engleskih, škotskih i irskih Velikih Loža radile su čak 352 Lože u različitim vojnim jedinicama, da bi ih u trenutku ujedinjenja dve engleske Velike Lože 1813. godine bilo nešto manje – 219.

Kakav je bio uticaj Slobodnog zidarstva na društveno ustrojstvo toga doba na britanskom Ostrvu?

Engleski istoričar Džordž Trevelijan u svojoj knjizi "Istorija Engleske" navodi: "Poseban značaj i obeležje 18. veka sastoji se u širenju racionalnosti u načinu života i načinu razmišljanja, kao i u uspostavljanju civilizovanog i pristojnog ponašanja u društvu." Jedan od činilaca koji je svakako doprineo uspostavljanju društva zasnovanom na tim vrednostima je i Masonerija, koja počiva na načelima bratske ljubavi, dobročinstva, istinoljubivosti, tolerancije, umerenosti i drugih društvenih i moralnih vrlina.

Da se ova uzvišena načela Slobodnog zidarstva u svakodnevnom životu nisu sprovodila sa lakoćom, govore dokumenti iz tog vremena. U Šestoј Dužnosti namenjenoј Braći, koja je navedena u Konstituciji iz 1723. godine, stoji: "Nemojte se smeјati ili šaliti dok se u Loži odvija ozbilјan i svečan Obred", dok u arhivi "Maids Hed Lože" iz Noriča iz tog perioda, stoji uputstvo Braći: "Ne smeјu se zbijati bilo kakve neslane šale sa tek Iniciranim Bratom." U jednom dokumentu iz tog vremena takođe stoji: "Braća mogu uživati u nevinom veselјu, čašćavajući jedni druge, ali su dužni da izbegavaju svađe, kao i da prisilјavaju bilo kog Brata da jede ili pije van mere koju je sam odredio." U drugom dokumentu je, pak, navedeno: "Svaki Brat, kao moralan i mudar čovek, mora da vodi računa o svom zdravlјu tako što neće ostajati do dugo u noć, ili van svoje kuće, nakon što je Loža zatvorena. Takođe se ne bi trebao preјedati ili previše

piti, kako njegova porodica ne bi bila zanemarena, a njegov svakodnevni posao onemogućen.”

U besedi koju je 1728. godine izveo Brat Vilijam Oukli, Časni Starešina jedne londonske Lože, stoji: ”Braćo, vaš karakter i ponašanje moraju biti takvi da nemaju bilo kakve negativne posledice po Bratstvo”, a svoje obraćanje završio je željom da ”se Braća međusobno vole i poštuju, da se uzajamno pomažu i da brinu jedni o drugima.”

U još jednom obraćanju Braći svoje Lože, koje je ostalo zabeleženo, Brat Oukli je rekao: ”Moram vas upozoriti, Braćo, da budete veoma revnosni i pažljivi kada ispitujete karakter ljudi koji bi mogli biti Prihvaćeni u ovo časno Bratstvo. Moja je dužnost da vas upozorim da ne preporučujete da u Bratstvo budu Prihvaćeni ljudi koji su vindžije i pijandure, lažovi i mitomani, zlobnici i svađalice, bezverni i neobrazovani, oni koji psuju i vređaju, a posebno oni koji teže ličnoj i sebičnoj koristi, i čija načela i dela teže uništenju moralnosti, i koji su na svaki drugi skandalozan način potpuno neprihvatljivi za članstvo u Svetom Redu Slobodnih i Prihvaćenih Zidara.”

Pravila Loža su, međutim, predviđala i kazne za Braću koji u Ložu dođu podnapiti, koje su bile novčane, a u nekom drastičnijem primeru su za ishod imale i isključenje iz Lože.

U svakom slučaju, jasno je da je Slobodno zidarstvo učinilo značajan napor i najiskreniji poduhvat da poboljša ponašanje i manire Braće, u vreme kada su nasilno ponašanje i odsustvo bilo kojih manira bili svakodnevnica, i kada su psovke bile često na usnama ljudi svih društvenih klasa, pa i onih najviših.

U ”Džepnom vodiču za Slobodne zidare” koji je 1735. godine izdao Brat Vilijam Smit, zabeležen je niz saveta novoprihvaćenoj Braći, a pored ostalog stoji: ”Slobodni zidari imaju tri velike dužnosti – prema Bogu, prema bližnjima i prema samima sebi. Prema Bogu, da se njegovo ime nikada ne spominje uzalud, a kada ga pomenemo, da to bude uvek sa poniznošću koje jedno biće duguje svome Tvorcu; prema bližnjima da se ponašamo prema Ugaoniku, onako kako bi želeli da se drugi ponašaju prema nama; prema samima sebi tako što ćemo izbegavati sve neumerenosti i nepriličnosti koje bi nas ometale u obavljanju svog posla ili koje bi vodile ponašanju koje bi nanelo štetu našem uglednom Zanatu.” Takođe stoji: ”Slobodni zidari su ljudi dobre volje i dobročinitelji, koji ne mogu mirno posmatrati dok su drugi ljudi, a posebno njihova Braća u nevolji, i njihova je dužnost da im pomognu, kad god su u mogućnosti.” U ovom dokumentu se takođe kaže ”da je Slobodni zidar ljubitelj Umetnosti i Nauka, i da treba da iskoristi svaku priliku da se u tim oblastima nadograđuje.”

Zanimljivo je napomenuti da su u Obredima toga vremena, prilikom otvaranja Lože kao i u pojedinim drugim delovima Obreda, bile veoma česte molitve. U molitvi koja se navodi u Konstituciji Velike Lože Irske iz 1730. godine, stoji: ”Sveti i uzvišeni Veliki Arhitekto Nebesa i Zemlje, okupljajući se na ovom mestu, ponizno te molimo da blagosloviš naše Radove,

da budemo dostojni Duha Svetoga, da prosvetliš naš Um Mudročću i Razumevanjem, da ti služimo ispravno, i da sva naša dela budu u slavu Tvoju i radi Spasenja Duša naših." U jednoj drugoj molitvi, pronađenoj u biblioteci u Oksfordu, stoji: "Gospode, usliši našu molbu da se okupimo u Bratskoj Ljubavi čineći dobra dela jedni prema drugima, i čineći pravo drugim ljudima, da volimo Milosrđe, i da te ponizno sledimo kako bi, kada dođe čas, postali deo Nebeskog Jerusalima."

Svaki od hiljada Braće koji su u to doba postali Slobodni zidari slušali su ove molitve uvek kada bi prisustvovali Radovima svojih Loža. Posledica je da su im te ideje, poruke, vrednosti i sami Obredi morali postati veoma bliski, i da je razumno pretpostaviti da je karakter mnoge Braće na taj način bio unapređen i uzdignut. Takođe, sigurno je da su Braća koja su težila da postanu uzorni Masoni, bili mnogo prijemčiviji za društvene reforme od onih građana koji te poruke nisu imali prilike da slušaju i razumeju. Takođe je činjenica da su mnogi vodeći Slobodni zidari, zbog svoje pripadnosti Zanatu, bili pokretači i predvodnici velikih društvenih promena.

Prva temeljna vrednost Slobodnog zidarstva bila je, a to jeste i danas, vera u Boga. U Prvoj Dužnosti koju navodi Konstitucija iz 1723. godine jasno se navodi: "Što se tiče Boga i Religije – Mason ima obavezu da poštuje Moralni Zakon; a ko na pravi način razume (Kraljevsku) Umetnost, on nikada neće biti glupi ateista." Takođe se dodaje: "Iako su u stara vremena Masoni u svakoj zemlji bili obavezni da pripadaju religiji te zemlje ili nacije, bez obzira o kojoj religiji se radi, danas se na to gleda drugačije, i Masoni su obavezni da se pridržavaju religije oko koje se svi slažu, a to je da budu dobri i istinoljubivi ljudi, ljudi od časti i poštenja, bez obzira na druge pripadnosti ili ubeđenja po kojima bi se mogli razlikovati, čime Masonerija postaje Središte Zajedništva i način uspostavljanja iskrenog prijateljstva među ljudima koji bi inače bili i ostali međusobno veoma udaljeni."

Cilj Slobodnog zidarstva, je, dakle, univerzalnost, bez ograničenja koje nameću dogma ili neko drugo ubeđenje. U Šestoj Dužnosti, koja govori o politici i religiji, navodi se: "Nikakve privatne zađevice i svađe ne smeju proći Vrata Lože, a posebno one koje se odnose na religiju i politiku." I zaista, u to vreme u engleskim Ložama, uprkos značajnim religioznim razlikama i sukobima koji su vladali u društvu, protestanti, katolici i Jevreji su složno i harmonično radili u svojim Ložama, što se u izveštajima sa Radova pojedinih Loža iz tog vremena izričito i navodi.

Dobročinstvo i pomoć ljudima u nevolji, a ne samo Braći, duboko je ukorenjeno u Slobodno zidarstvo toga doba, što je svakako moralo imati posledice i na društveni život na Ostrvu. Na taj način su, umnogome zahvaljujući Masoneriji, dobročinstvo i filantropija, nezavisno od zakonskih ili religioznih obaveza ljudi, dospeli na visoko mesto na lestvici društvenih vrlina toga vremena. Tokom čitavog 18 veka, novinski stupci bili su puni vesti o širokogrudosti Slobodnih zidara, a to potvrđuju i mnogi sačuvani izveštaji sa Radova Loža iz toga doba.

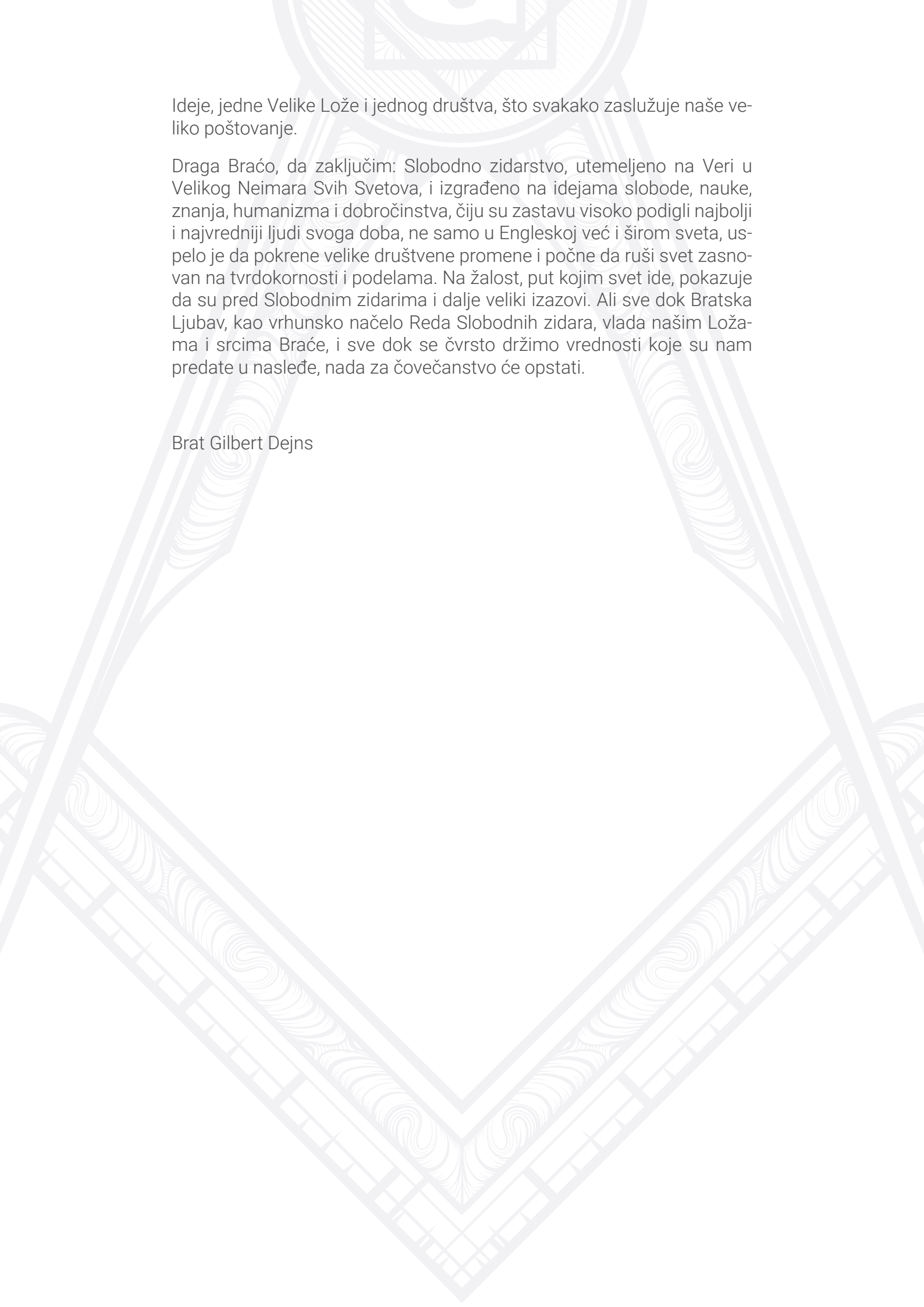
Slobodno zidarstvo je od samog početka pridavalo veliki značaj obrazovanju i usavršavanju u oblasti Slobodnih Umetnosti i Nauka. Drugi Veliki Nadzornik Velike Lože Engleske, Brat Frensis Drejk je u svom govoru održanom 27. decembra 1726. godine, na dan Svetog Jovana Bogoslova, rekao: "Gospodin bez određenog znanja u oblasti Slobodnih Umetnosti i Nauka je kao veoma lepa kuća bez prikladnog nameštaja i neophodnih ukrasa."

Brat Vilijam Oukli, koga smo već pominjali, je 1728. godine pozvao Braću na marljivost u usavršavanju, ohrabrujući ih da pokažu ljubav prema sedam Slobodnih Nauka. Iz Izveštaja sa Radova "Lože Prijateljstva" iz 1738. godine, možemo videti da je bio običaj da članovi Lože kao i Braća posetioци izvedu Radove ili drže predavanja o određenim naučnim temama. 18. vek je, zaista, bio vek širenja znanja, zahvaljujući, u značajnoj meri, i Slobodnim zidarima. Veliko otkriće gromobrana i druga otkrića u oblasti elektriciteta, za koje je zaslužan Brat Bendžamin Frenklin, inače veoma prilježan Slobodni zidar, kao i Brat Džon Teofil Desagulije, naučnik i filosof, koji je bio Veliki Majstor Velike Lože Engleske 1719. godine, značajno su doprineli popularnosti nauke u celini. Desagulije je postao upravitelj "Kraljevskog društva" osnovanog 1660. godine, koje je okupljalo ljude sklone nauci, a stalni pozivi Braći da steknu znanja iz Slobodnih Umetnosti i Nauka svakako su imali uticaja na širenje znanja u okviru Bratstva, ali i društva u celini, u vreme kada je obrazovanje i najviših društvenih slojeva bilo veoma skromno.

Tomas Karlajl, škotski filosof i istoričar iz 19. veka je rekao: "Sveopšta istorija, odnosno istorija onoga što je čovek ostvario u ovome svetu, je, u krajnjem ishodištu, istorija velikih ljudi i njihovih dela." Sa tim stavom slaže se i istoričar Džordž Trevelijan, koji je rekao da slava Britanije 18. veka leži u genijalnosti i preduzimljivosti pojedinaca koji su delovali slobodno, u slobodnom društvu.

Zato je prikladno da se prisetimo imena neke Braće koji su svojim idejama i svojim radom ostavili značajan trag u 18. veku i utrljali put mnogim idejama koje čovečanstvo sledi i danas. Treba reći da su u 18. veku čak 11 članova engleske Kraljevske porodice pristupili Slobodnom zidarstvu, uključujući i skoro sve sinove kralja Džordža III. Takođe, od 1721. godine, kada je vojvoda od Montagjua postao Veliki Majstor, Slobodni zidari postali su brojni pripadnici britanskog plemstva: vojvode od Norfolka, Ričmonda, Sent Albansa, Marlboroa, Greftona, Atola i Mančestera, Erlovi od Česterfilda, Albermeja, Eseksa i Karnarvona. Mnoge istaknute vojskovođe i moreplovcі bili su pripadnici Reda, uključujući i Lorda Nelsona, a to su bili i brojni lekari i visoki crkveni dostojanstvenici. Vredan je podatak da je 1723. godine, među članovima "Kraljevskog društva", bilo čak 50 Braće.

Kada se ovaj impresivni trovekovni niz zaključi podatkom da je aktuelni Veliki Majstor Ujedinjene Velike Lože Engleske princ Edvard Džordž Nikolas Pol Patrik – vojvoda od Kenta, koji je Veliki Majstor postao daleke 1967. godine - sa trideset dve godine, govori mnogo o kontinuitetu jedne

Ideje, jedne Velike Lože i jednog društva, što svakako zaslužuje naše veliko poštovanje.

Draga Braćo, da zaključim: Slobodno zidarstvo, utemeljeno na Veri u Velikog Neimara Svih Svetova, i izgrađeno na idejama slobode, nauke, znanja, humanizma i dobročinstva, čiju su zastavu visoko podigli najbolji i najvredniji ljudi svoga doba, ne samo u Engleskoj već i širom sveta, uspeo je da pokrene velike društvene promene i počne da ruši svet zasnovan na tvrdokornosti i podelama. Na žalost, put kojim svet ide, pokazuje da su pred Slobodnim zidarima i dalje veliki izazovi. Ali sve dok Bratska Ljubav, kao vrhunsko načelo Reda Slobodnih zidara, vlada našim Ložama i srcima Braće, i sve dok se čvrsto držimo vrednosti koje su nam predate u nasleđe, nada za čovečanstvo će opstati.

Brat Gilbert Dejns